

In: Jaarboek 8 van de Vereniging voor Limburgse dialect- en naamkunde (2006), Hasselt/Diest: VLDN.

Dialect tussen romantiek en realisme. De kop van Noord-Limburg als wegwijzer

Herman Giesbers en Sjaak Kroon

Zo kan 't ook

“*Zo kan 't ook*”, de campagne waarmee de SNS Bank in korte tijd haar naamsbekendheid enorm wist uit te breiden, is in meerdere opzichten een opvallende campagne en niet in de laatste plaats vanuit het perspectief van het gebruik van en de waardering voor het Limburgs dialect.

Opvallend omdat nu eens niet een ‘ordinair’ zuivelproduct of een snack (*Cora van Mora*) in de markt worden gezet via een plattelandstypetje met een overduidelijk, maar geacteerd accent, maar een bank die serieuze grote-mensen-producten communiceert als hypotheek, spaarrekeningen en zelfs beleggingen ‘die normaal alleen voor de vermogenden onder ons’ zijn weggelegd en dat met behulp van een voor iedereen overduidelijk Limburgs accent. Overduidelijk Limburgs, maar niet geforceerd; geen typetje dat een accent al dan niet geslaagd imiteert, maar een authentieke manier van spreken die, als u in Limburg woont, ook die van uw buurvrouw had kunnen zijn.

De stem van “*Zo kan 't ook*” blijkt inderdaad niet geïmiteerd te zijn. Het is de stem van Maud Hawinkels, blijkens haar bio op www.tv-vrouwen.info geboren op 24 september 1976 in Echt, met als “Bijzonderheid: direct herkenbaar aan Limburgs accent”, al sinds 1998 tv-presentatrice, o.a. voor de VARA-programma’s “Honk!” en “FF wat anders”, daarvoor geluidsvrouw en thans o.a. dagelijks op radio 3FM van 04.00 tot 06.00 uur 's morgens.

Bijzonder is ook dat deze campagne niet zonder slag of stoot gelanceerd is. Tot op het hoogste directieniveau van de SNS Bank is er lang en breed hevig gedebatteerd over de vraag of dit wel kon: een landelijke positionering ambiëren op basis van een *celebrity* met een ‘direct herkenbaar Limburgs accent’. Want dat is wat de bank met de campagne wil: haar in bepaalde regio’s relatief sterke positie uitbreiden naar met name de Randstad door de concurrentie aan te gaan met o.a. haar sterkste concurrent, de Rabobank, zonder haar identiteit als een weliswaar sterke bank, maar met oog voor de realiteit van de gewone man, te verliezen.

Die reserves waren niet misplaatst, want er blijken mensen te zijn geweest die in het begin even dachten aan een parodie op een reclamespot – *Google* voor een bloemlezing maar eens “Maud Hawinkels SNS Bank” of ga naar www.vanhotnaarher.com waar ene Gypsy eind 2005 een levendige discussie heeft weten te ontketenen over Maud Hawinkels als “SNS-dame” waaruit eens te meer blijkt dat haar accent zeer verschillende racties teweegbrengt, van positief tot uiterst negatief. Anderzijds, aldus Jan Willem Dreteler, directeur communicatie van de bank, is de naamsbekendheid van de bank flink toegenomen en heeft de bank tegelijkertijd in de ogen van veel mensen een duidelijker profiel gekregen: innovatief, vooruitstrevend, slim, vriendelijk, kleurrijk en toegankelijk. Ook de samenwerking tussen de SNS Bank en de Bart Foundation past in dit streven (zie www.bartfoundation.nl). De stem van de SNS Bank is, reclametechnisch, een succes gebleken (Janssen, 2005).

Dit succes lijkt naadloos aan te sluiten bij de definitieve landelijke erkenning van een band als Ròwwen Hèze uit Horst-America, het doorbreken van Gé Reinders of het lanceren in februari 2007 van de twintigdelige dramaserie “*De Hemelpaort*” in Limburgs dialect op L1, mede mogelijk gemaakt door een bijdrage van 300.000 euro van de Provincie Limburg.

Het dialect en inzonderheid het Limburgs lijkt vitaler dan ooit (en het Limburgs lijkt daarbij niet op zichzelf te staan). Het aanstellen van een streektaalfunctionaris, de instelling van een Raod veur 't Limburgs en de toekenning van een status als regionale taal in 1997 onder het Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden (Handvest, 1993) lijken meer dan terecht te zijn en dit alles mag meer dan opmerkelijk heten, als we bedenken dat de motieven voor de grote dialectenquêtes die ruim honderd jaar geleden de Nederlandse dialecten in kaart trachtten te brengen werden ingegeven door de gedachte dat vastgelegd moest worden voor het definitief te laat was wat spoedig verloren zou gaan (Gerritsen, 1997).

Van de andere kant: laten we ons niet meteen laten meeslepen door de feeststemming van de muziek van Ròwwen Hèze en de euforie in de directiekamers van een middelgrote bank en laten we niet vergeten ook te kijken naar de taalwerkelijkheid van alledag, bijvoorbeeld in de kop van Noord-Limburg, in de gemeente Gennep bijvoorbeeld waar al in 1885 gegevens werden verzameld door de Enquête Willems (Giesbers & Kroon, 1985).

Zit nie te bie.bele, duut wat!

De kop van Noord-Limburg en inzonderheid de gemeente Gennep neemt in allerlei opzichten een middenpositie in, zowel wat betreft zijn dialectologische afgrenzing als wat betreft zijn geografische en sociaal-culturele positie, maar juist daardoor lijkt dit gebied ook representatief te zijn voor zaken als de positie van het dialect, de ontwikkeling in het dialectgebruik en de waardering van het dialect. Anders gezegd: als het gaat om een reële kijk op het dialect, om het nuanceren van een al te romantische visie op de toekomst van het dialect, lijkt dit gebied 'voorbeeldig' te zijn voor de rest van Nederland.

Economisch, cultureel en sociaal zijn de mensen in de noordelijkste punt van Nederlands Limburg in de recente historie gericht op Nijmegen (onderwijs, universiteit, winkelen, de voetbalclub NEC als dichtstbijzijnde grote betaaldvoetbalorganisatie) en in iets mindere mate op de in Zuid-Oost-Brabant gelegen plaatsen Boxmeer, Cuijk of Uden (winkelen, voortgezet onderwijs) en nauwelijks of niet op de zuidelijker gelegen grote Noord-Limburgse plaatsen Venray of Venlo. Anderzijds voelt men er ook weer niets voor om bij Gelderland gevoegd te worden; er is wel degelijk sprake van een Limburg-gevoel, wat dat dan ook precies moge zijn (Belemans, 2002).

De Limburgse buitenwacht doet er vervolgens ook weinig aan deze oriëntaties te ondermijnen. Boven Venlo kun je eigenlijk toch niet meer spreken van 'Limburg', zo vindt men in het zuiden. Typerend in dit verband is dat met de Gennepse uiting *We gôn nor stad* (zonder bepalend lidwoord!) Nijmegen bedoeld wordt en dat *We gôn nor Limburg* betekent dat men naar Zuid-Limburg gaat.

Deze situatie weerspiegelt zich in de dialectologische afgrenzing. Dialectologen zijn het er wel over eens dat er ten noorden van Arcen geen echt Limburgs meer wordt gesproken. Belangrijke Limburgse kenmerken zoals het gebruik van *ich* en *mich* ontbreken bijvoorbeeld. Het dialect in Noord-Limburg gebied sluit aan bij het Brabantse Land van Cuijk en het Gelderse Rijk van Nijmegen en het is sterk verwant met de dialecten in het Duitse Land van Kleef. Weijnen (1970) heeft dan ook wel eens gesproken van 'Nederrijlands', maar ook aanduidingen als 'Kleverländisch' (Goossens, 1970) en gewoon 'Noord-Limburgs' (Weijnen, 1966) zijn gebruikt. Noord-Limburgs lijkt nog het beste aan te sluiten bij de beleving van de sprekers in dit gebied. Anderzijds heeft dit Noord-Limburgs toch een aantal kenmerken die sterk herinneren aan de rest van het Limburgse taallandschap. Te denken valt aan de meervoudsvorming die meer mogelijkheden heeft dan in het Nederlands zoals vormen die voor enkelvoud en meervoud hetzelfde zijn (*knie.nt* voor 'konijn' en 'konijnen'), klinkerrekking kennen (*pries – prie.* voor 'prijs' – 'prijzen', *muus – muu.s* voor 'muis' – 'muizen'), of vormen metumlaut (*voe.t – vuu.t* voor 'voet' – 'voeten', *tak – ték* voor 'tak' – 'takken'). Verder zien we op het gebied van woorden en uitdrukkingen veel overeenkomsten met de rest van Limburg. Voor een uitgebreid overzicht verwijzen we naar o.a. Van Dinter e.a. (1993) of Giesbers (1989).

De inschatting van dit dialect als nummer veertien in een lijst van 28 Nederlandse dialectgebieden van Entjes (1974) lijkt ons dan ook een juiste. Een middenpositie tussen enerzijds het Nederlands en anderzijds de meest afwijkende dialecten. Die middenpositie lijkt zich te weerspiegelen in het gebruik van en de waardering voor het dialect. Allereerst de wellicht wat onthutsende gegevens over het dialectgebruik, althans in vergelijking met 'Limburg', maar wellicht minder onthutsend in vergelijking met andere dialectgebieden.

Er zijn door allerlei omstandigheden nogal wat gegevens verzameld over het gebruik van dialect in het Gennepse. Die lopen van de jaren zestig (Weijnen, 1967) tot in de jaren tachtig van de afgelopen eeuw (Giesbers, 1989).

Eind jaren zestig sprak op een enkeling na nagenoeg iedereen dialect. In Ottersum sprak 99% van de kinderen 'op straat dialect' en 94% van de ouders sprak dialect met de kinderen. Dit werd ook weerspiegeld in de sociale representaties ten aanzien van dialect of Nederlands spreken. De enkele ouders die hun kinderen in het Nederlands opvoedden, waren *gröts* of *hadden 't hoog ien de kop* en meer in het algemeen werd een cultuur van geletterdheid nog niet erg hoog gewaardeerd. Een kind dat (te) veel aan het lezen was, werd niet zelden terechtgewezen met een vermaning als *zit nie te bie.bele, duut wat!*

In 1975 is in het kader van een onderzoek naar de relatie tussen dialect spreken en schoolprestaties een uitgebreide enquête gehouden onder de ouders van leerlingen van de jongste kleutergroep en de toenmalige eerste, derde en zesde klas van drie lagere scholen in resp. Gennep, Ottersum en Ven-Zelderheide (Giesbers, Kroon & Liebrand, 1978; Giesbers, 1989). Volgens de ouders spreekt dan nog maar 36% van de kinderen dialect en nog maar een derde van de ouders spreekt dialect met de kinderen en dit aandeel wordt alleen maar minder naarmate de kinderen jonger zijn. Opvallend is dat deze enorme verschuiving het duidelijkst naar voren komt in het dorp Ottersum, dat in Weijnen (1967) nog overwegend agrarisch genoemd wordt. De grote instroom van nieuwe inwoners o.a. als gevolg van de groei van een instelling voor geestelijk gehandicapte patiënten zal hier niet vreemd aan zijn geweest.

In 1984 is het mogelijk met behulp van een aantal studenten van de Nijmeegse universiteit in Ottersum een uitgebreide enquête huis aan huis te verspreiden. De respons van 460 respondenten is representatief naar leeftijd en geslacht (uitgebreide informatie over dit onderzoek is te vinden in Giesbers, 1989). Vergeleken met 1975 lijkt de situatie zich te stabiliseren. Volgens ouders spreekt nu 28% van de kinderen dialect met elkaar en volgens jongeren van 12-19 jaar is dat zelfs iets meer, rond de 30%. Interessant is dat in veel gevallen gekozen wordt voor de optie 'beide', zoals bij de vraag naar wat kinderen spreken met vriendjes. De antwoorden zijn 18% dialect, 45% Nederlands en 37% beide.

Hoe dan ook blijft het voor de toekomst van een dialect essentieel wat ouders kiezen voor de opvoeding van hun kinderen. In 1984 spreekt nog steeds 30% van de ouders dialect met de kinderen, maar van de zeven ouders in de leeftijdsgroep 20-29 niemand meer. Indirect zullen echter meer kinderen wel in aanraking komen met het dialect. In 48% van de gevallen wordt dialect gesproken met de partner in aanwezigheid van de kinderen en dit loopt op tot 61% als de kinderen niet aanwezig zijn. Saillant in verband met de heersende ideologie over opvoeding en dialectgebruik is dat nog maar 33% van de respondenten in de leeftijdsgroep 60-plus het dialect geschikt vindt om als volwassene tot kinderen te gebruiken; 38% kiest hier voor de optie 'maakt niet uit'.

Ook in situaties als praten met de burens, met vrienden, bij een vereniging e.d. blijken volwassenen zeer flexibel met het dialect om te gaan, wat blijkt uit de keuzes voor 'beide' in plaats van dialect of Nederlands.

Voor de waardering van het dialect blijken al deze dalende gebruikscijfers vooralsnog niet desastreus uit te pakken. In 1984 vonden de meeste mensen het Nederlands dan wel belangrijker en zelfs beschaafder dan het dialect (vergelijk de term ABN), maar op de vraag 'Wat vindt u mooier?' kiest 46% voor het dialect, 32% voor het Nederlands en 22% 'maakt niet uit'. De leeftijdsgroep 12-19 jaar is zelfs nog iets positiever: 50% van deze jongeren kiest hier voor het dialect en dat is even veel als in de leeftijdsgroep 50-plus.

In 1984 is de houding tegenover het dialect ook nog eens op meer experimentele wijze gemeten via een zogeheten *matched guise*-experiment. 34 Volwassenen uit Ottersum deden hieraan mee. Ze moesten oordelen uitspreken over karakterologische en andere eigenschappen van mensen van wie via de geluidsband een in het dialect en/of de standaardtaal uitgesproken tekst werd afgespeeld. Evenals in de meeste andere *matched guise*-onderzoeken naar dialectsprekers bleek ook in Ottersum dat de spreker van het Nederlands positiever gewaardeerd wordt op de dimensie 'prestige' (men associeert een spreker van het Nederlands met eigenschappen als besluitvaardig, ambitieus, leidinggevend) en de dialectspreker op de dimensie 'sociale aantrekkelijkheid' (gezellig, hartelijk, humor). Op een dimensie als 'integriteit' ziet men geen verschillen tussen sprekers; zowel sprekers van dialect als van het Nederlands vindt men eerlijk, betrouwbaar, beleefd, en beschaafd.

In 1985 werd hetzelfde *matched guise*-experiment gedaan bij 48 kinderen van de toenmalige 5^e en 6^e klas van de Ottersumse lagere school. Ook de kinderen dichtten de spreker van het Nederlands meer prestige toe en vonden de dialectspreker meer 'sociaal aantrekkelijk'. Bovendien was de dialectspreker voor de kinderen vooral ook 'sterk'!

De kinderen waren het verder eens met uitspraken als 'dialect mag niet verdwijnen', 'dialect klinkt leuk', 'gezellig' en 'dialect is mooier dan Nederlands', maar Nederlands praten is tegelijkertijd wel 'deftiger' en 'dialect is eigenlijk slecht Nederlands'.

Ziede now pas uut de nè.st?

Dat al deze ontwikkelingen wel invloed moeten hebben op het dialect zelf is bijna een understatement.

Als jongeren of kinderen dialect spreken, lijkt dat nauwelijks nog een kwestie te zijn van het aanleren van een eigen taalsysteem dat duidelijk gepositioneerd is ten opzichte van de standaardtaal, maar lijkt het vooral een kwestie te zijn van stoer doen, 'puberaal haantjesgedrag van veelal jongens', waarbij incidenteel uitingen of woorden uit het dialect gebruikt worden. Uit Giesbers (1989) komen de volgende voorbeelden.

- (1) *Ziede now pas uut de nè.st?*
'Ben je nou pas uit bed?'

De vraag bij (1) wordt op enigszins ruw-joviale toon door een jongen van naar schatting 15 – 16 jaar gesteld aan zijn vriend die – uiteraard te laat – aan komt slenteren. Uiting (2) hierna, met een incidenteel dialectwoord, komt uit gesprekjes tussen kinderen uit de hogere klassen van de lagere school die deelnemen aan een knutselactiviteit en uiting (3) is een representatief voorbeeld van die gevallen waarin een dialectwoord als veelzeggender, beeldender wordt ervaren dan het Nederlandse equivalent.

- (2) Wat een *dreug* ('droog') poppetje heb jij, kan ik ook wel zeggen.
(3) Best wel *vrék* ('brutaal').

Een eenvoudige informele vraagronde in november 2005 onder enkele Noord-Limburgse studenten, in de leeftijd van 17 – 19 jaar, van de Nijmeegse pabo bevestigt het beeld uit 1989. Zelf zijn ze niet meer opgevoed in dialect door hun wel dialectsprekende ouders, ze verstaan het dialect wel bij oma en opa en soms worden ze zelfs verrast als ze hun ouders opeens dialect horen praten. Toch kennen ze op deze leeftijd allemaal wel het dialect, maar ze hebben de indruk dat dat dialect beperkt blijft tot vooral jongens in vriendengroepjes. Soms, stellen ze vast, doen meisjes dat ook wel ("opeens ging ze boers praten, toen weer met een harde g"), en, in overeenstemming met wat hierboven al gezegd is, zijn sommige dialectwoorden erg populair, maar men heeft de indruk dat ook dat vaak beperkt blijft tot bepaalde vriendenkringen. Voorbeelden van dergelijk dialectgebruik zijn (4) – (6).

- (4) *kèl* ('kerel')
(5) *zuupe* ('zuipen')
(6) *Da hède goe.d gedaon.*

'Dat heb je goed gedaan.'

Saillant is dat volgens deze informanten dergelijk taalgebruik vooral ook populair is op MSN. De modernste communicatietechnologie als factor in een bescheiden vorm van dialectbehoud!

Echter, ook het dialectgebruik en het dialectsysteem van sprekers die het dialect als eerste taal geleerd hebben, blijven niet onberoerd.

De eerder genoemde surveygegevens weerspiegelen zich in het taalgebruik. Afhankelijk van situatie, gespreksonderwerp en/of gesprekspartner wordt gebruik gemaakt van het dialect, het Nederlands of van beide en beide taalsystemen gebruiken leidt eigenlijk maar zelden tot een keurig afgebakend afwisselen van dialect en standaardtaal. Veeleer is er sprake van *code switching* tussen dialect en standaardtaal, het afwisselen van dialect en standaardtaal binnen een en hetzelfde gesprek, en *code mixing* waarbij ook binnen een zin of alleen maar door het invoegen van één woord uit het andere taalsysteem dialect en standaardtaal afgewisseld worden.

Op het niveau van het dialectsysteem zien we als gevolg van deze veranderde gebruiksomstandigheden dat als zeer dialectisch aangevoelde kenmerken opschuiven in de richting van het systeem van het Nederlands. Zo worden als typisch dialect gevoelde woorden vervangen door hun Nederlandse equivalenten. In (7) gebeurt dit onder invloed van een vraag om verduidelijking door een standaardtaalsprekende gesprekspartner. Overigens werd die vraag gesteld omdat de uiting niet goed verstaan was, niet vanwege het dialect. Het is opmerkelijk dat in dergelijke gevallen de eerste spreker meestal meent dat de onduidelijkheid met zijn taal te maken heeft, een verschijnsel dat ook wel waargenomen kan worden in gesprekssituaties met twee verschillende talen als het Engels en het Nederlands bijvoorbeeld.

- (7) *Ze zien d'r duk nie allemôl.* ('Ze zijn er vaak niet allemaal')
 Wat? (Niet goed verstaan)
Ze zien d'r vaak nie allemôl.

Een andere vorm van opschuiving in de richting van de standaardtaal wordt gerealiseerd door te kiezen voor een 'tussenvorm'. De oorspronkelijke dialectvorm wordt als te dialectisch ervaren en wordt dan vervangen door een vorm die weliswaar geen Standaardnederlands is, maar daar wel minder ver vanaf staat. Zo zien we in (8) hoe de meervoudsvormen *bé.nt* ('banden') en *muu.s* ('muizen') vernederlandst worden tot *ba.nde* en *muu.ze*. In (9) worden de heteroniemen *stékbèère* ('kruisbessen') en *schóttelslét* ('vaatdoek') vervangen door Nederlandse equivalenten die op hun beurt dan weer wel met het klanksysteem van het dialect uitgesproken worden. Bij *neev* zien we juist weer dat de dialectklank /è./ vernederlandst wordt. In (10) zien we hoe, zo lijkt het wel, het oorspronkelijke *hèdde gij* ('heb je') zijn dialectische *touch* enigszins moet behouden door het Nederlandse equivalent heel informeel en samengetrokken uit te spreken.

- (8) *bé.nt* >> *ba.nde* << banden
muu.s >> *muu.ze* << muizen
 (9) *stékbèère* >> *kruusbésse* << kruisbessen
schóttelslét >> *vaatduukske* << vaatdoekje
nè.ve >> *neev* << naast
 (10) *hèdde gij* >> *héjjij* << heb jij

Ook grammaticale onderscheidingen die het Nederlands niet kent, lijken vatbaar voor verandering. Zo gebruiken ook oudere dialectsprekers steeds meer het betrekkelijk voornaamwoord *die* waar *dèn* vereist zou zijn, omdat het gaat om een antecedent met een mannelijk woordgeslacht:

(11) *enne nèjje fiets die (<< dèn) ik geko.cht hèb.*

Kiezen voor dialect of standaardtaal

Het beeld dat voor ons oprijst uit het bovenstaande is dat van een dialectspreker die pragmatisch is, realistisch, een dialectspreker die zich flexibel en creatief aanpast aan de werkelijkheid van zijn leef-, woon- en werkomgeving anno 2006. Dialect spreken als enige taal of het dialect vitaliseren is geen optie voor sprekers die *niet meer alleen* Ottersummer of zelfs maar Limburger zijn, maar *ook* Nederlander, echtgenoot, ouder, collega, vrijwilliger, sporter, ...

Een romantische visie op dialect en de dialectgebruiker is niet adequaat ten opzichte van de pragmatische dialectvisie van de dialectspreker zelf. Zo'n romantische visie op de huidige positie van dialect en dialectgebruik menen we terug te zien in o.a. de Motie van Tolerantie en Attentie van de Stichting Nederlandse Dialecten van oktober 2001 (zie: www.ru.nl/dialect/snd). Daarin wordt gewag gemaakt van de taalrijkdom van meertaligheid en taalvariatie (natuurlijk) en wordt een lans gebroken voor overheidssteun op het gebied van het verbeteren van de beeldvorming omtrent dialecten. De perceptie en de appreciatie van dialecten zouden zeer te wensen overlaten.

We betwijfelen dat ten zeerste. Zie de SNS-campagne (en sowieso de carrière van Maud Hawinkels), de dialectgroepen in de muziek, maar zeker ook de oordelen over dialect in een regio als Limburgs noordelijkste punt, juist ook van niet-dialectsprekers. De dialectspreker is geen bedreigde minderheid die geëmancipeerd moet worden, want dat laatste heeft hij al lang gedaan. De dialectspreker die dialect blijft spreken, doet dat zelfbewust en weloverwogen op een functionele manier: niet met een partner van elders, niet tot kinderen en ook niet op zijn werk buiten de eigen regio, maar wel in situaties die daarom vragen.

Het slot van het genoemde manifest is al weer realistischer. De nadruk wordt daar gelegd op onderzoek in allerlei facetten. Dat lijkt een goede weg: velerlei onderzoek naar het ontstaan van regiolecten, regionale vormen van standaardtaal en naar hoe meer in het algemeen taalvariatie een rol speelt in de huidige samenleving.

De kop van Noord-Limburg lijkt een realistisch beeld te geven van wat we kunnen verwachten. De ontwikkelingen in dit gebied onderschrijven zowel de uitkomsten van het onderzoek van Driessen (2006) dat wijst op een immer doorgaande vermindering van dialectgebruik als de reactie daarop van o.a. medewerkers van het P.J. Meertens-Instituut die er via reacties in de landelijke pers op wijzen dat dialecten altijd zullen blijven. Dialecten of de varianten daarvan zullen een rol blijven spelen in de altijd aanwezige behoefte aan taalvariatie, maar het dialect als enige of belangrijkste communicatiemedium blijft terrein verliezen en het heeft in die hoedanigheid al lang geleden de strijd verloren met de standaardtaal. Interessanter dan dit soort welles-nietes-discussies is de vraag welke rol dialecten en hun varianten gaan spelen ten opzichte van andere taalvariëteiten als het Nederlands, het Engels wellicht en allerlei nieuwe vormen van variatie langs regionale en etnische lijnen.

In november 2005, is in Gennepe een dialectspreekwoordenboek verschenen (Kroon e.a., 2005). Binnen twee weken werden daarvan 400 exemplaren verkocht, meer dan van het in dezelfde periode verschenen nieuwste deel uit de Harry Potter-serie. Een dergelijk succes, en wellicht ook het succes van de "*Zo kan 't ook*"-campagne met Maud Hawinkels, bevestigt naar onze mening alleen maar bovenstaande conclusie. Afscheid van wat was (het woordenboek wordt vooral door of voor 50-plussers gekocht, zei de verkoper), maar met gepaste trots en zonder schaamte of weemoed, waarbij voor 'taalsentimentalisme' geen plaats is.

Bibliografie

- Belemans, R. (2002), *Eindrapport over de Limburg-enquête*. zp: Raod veur 't Limburgs en Bureau Streektaal Nederlands-Limburg.
- Dinter, W. van e.a. (1993), *Dialectspreekwoordenboek van de gemeente Gennep. Een keuze uit de woordenschat van Gennep, Heijen, Milsbeek, Ottersum en Ven-Zelderheide*. Gennep: Stichting Dialectspreekwoordenboek van de Gemeente Gennep.
- Driessen, G. (2005), Ontwikkelingen in het gebruik van streektalen en dialecten in de periode 1995-2003. *Toegepaste Taalwetenschap in Artikelen* 75, 1, 103-113.
- Entjes, H. (1974), *Dialecten in Nederland*. Haren: Knoop & Niemeyer.
- Handvest (1993/1998), Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden; Straatsburg, 5 november 1992. *Tractatenblad van het Koninkrijk der Nederlanden*, 1993, nummer 1 en nummer 199; 1998 nummer 20.
- Giesbers, H. (1989). *Code-switching tussen dialect en standaardtaal*. Amsterdam: P.J. Meertensinstituut.
- Janssen, C. (2005), De wereld dichtbij. *de Volkskrant*, 14 mei 2005.
- Giesbers, H. & S. Kroon (1985), Dialect en standaardtaal in Ottersum: de sociodialectologische ontwikkeling van een Nederlandse dorpsgemeenschap. In: J. Taeldeman & H. Dewulf (red.), *Dialect, standaardtaal en maatschappij*. Leuven: ACCO, 89-105.
- Giesbers, H., S. Kroon & R. Liebrand (1978), *Dialect en school. Een empirisch socio-dialectologisch onderzoek naar de invloed van dialectgebruik op schoolprestaties in het basisonderwijs in Gennep*. Doctoraalscriptie KU Nijmegen.
- Goossens, K. (1970), Niederländische Mundarten vom Deutschen aus gesehen. *Niederdeutsches Wort*, 10, 61-80.
- Kroon, S. e.a. (2005), *Dialectspreekwoordenboek van de gemeente Gennep. Een keuze uit spreekwoorden, uitdrukkingen, versjes en liedjes in het dialect van Gennep, Heijen, Milsbeek, Ottersum en Ven-Zelderheide*. Gennep: Stichting Dialectwoordenboek van de Gemeente Gennep.
- Weijnen, A. (1966), *Nederlandse dialectkunde*. Assen: Van Gorcum.
- Weijnene, A. (1967), Sociodialectologische onderzoekingen in Limburg. In: J. Daan & A. Weijnen, *Taalsociologie*. Amsterdam, BMDC 32, 16-27.
- Weijnen, A. (1970), Een nieuwe indelingskaart van de Nederlandse dialecten. *Mededelingen van de Nijmeegse Centrale voor Dialect- en Naamkunde*, IX, 5-6.